

Ticari İşlerde Faiz

GİRİŞ

Çalışma, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "Başlangıç Hükümleri" bölümünde "Ticari İşler ve Tabi Olduğu Hükümler" başlığı altında bulunan "Ticari İşlerde Faiz" konusunun incelenmesidir. Ticari işlerde faiz uygulaması işin ticari iş sayılmasının hukuki sonuçlarından biridir.

Faiz, temel hukuki kavramlardan olup, faize ilişkin genel ve özel kurallar pek çok yasada farklı, kapsamlı ve dağınık bir şekilde yer almaktadır. Değişik kanunlarda düzenlenen faiz hükümleri esas itibarıyla faiz istenebilmesinin şartlarını ve oranını düzenleyen hükümler şeklindedir. Faiz kavramının hukuki olarak değerlendirilebilmesi, adi faiz ve ticari faiz kavramlarının belirlenebilmesi konunun ancak faizi düzenleyen genel nitelikteki hükümlerle birlikte ele alınması halinde mümkün olabilecektir. İncelemeye konu olan faizi düzenleyen genel nitelikteki hükümler ise **Türk Borçlar Kanununda** (m. 88, 104, 120, 121, 122, 131, 146, 147, 152, 189, 387, 388), Türk **Ticaret Kanununda** (m. 8, 10, 1530), **3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda** yer almaktadır.

Çalışma faizin tanımı, türleri, faiz oranları ve özellikleri üzerine hukuk kaynaklarının taranması ve Yargıtay kararlarının incelenmesi şeklinde yürütülmüştür.

Birinci Bölüm

Türk Hukukunda Faizi Düzenleyen Hükümler

A- Türk Borçlar Kanununda Düzenlenen Genel Nitelikteki Faiz Hükümleri

Belirli bir para alacağının, alacaklısına sağladığı medeni semere olarak tanımlanan faiz, Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 88'de "Borçların İfası" bölümünde düzenlenmiştir. *Anapara faizi* ile ilgili olarak, faiz ödeme borcunda uygulanacak yıllık faiz oranının sözleşmede kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenebileceği; sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranının birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının %50 fazlasını aşamayacağı kabul edilmiştir¹.

Makbuz ve senetlerin geri verilmesi hükümlerini düzenleyen TBK m. 104, faiz ve kira bedeli gibi dönemsel edimlerden biri için alacaklı tarafından çekince belirtilmeksizin makbuz verilmişse önceki dönemlere ait edimlerin de ifa edilmiş sayılacağını ve alacaklının anaparanın tamamı için makbuz vermesi halinde faizlerini de almış kabul edileceğindüzenlemiştir.

TBK m. 120, *temerrüt faizine* ilişkin genel bir düzenleme getirmiştir. Buna göre uygulanacak yıllık temerrüt faiz oranı, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenecektir. Buna göre, sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faiz oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının %100 fazlasını aşamaz. Akdi faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdi faiz oranı da birinci fıkrada belirtilen faiz oranından fazla ise temerrüt faizi oranı hakkında akdi faiz oranı geçerli olacaktır.

TBK m. 121/3, *temerrüt faizine ayrıca temerrüt faizi yürütülemeyeceği* öngörülmüştür. Ayrıca TBK m. 131, *faizin fer'i haklardan olduğunu*; TBK m. 189, *asıl alacakla birlikte işlemiş faizlerin de devredilmiş sayılacağını*; TBK m. 152 de, *asıl alacak zamanaşımına uğradığında ona bağlı faiz ve diğer alacakların da zamanaşımına uğramış olacağını* düzenlemiştir.

B- Türk Ticaret Kanununda Düzenlenen Genel Nitelikteki Faiz Hükümleri

TTK m. 8/1, ticari işlerde gerek anapara gerek temerrüt faizinin serbestçe belirlenebileceğini düzenlemiştir. TTK m. 8/2, bileşik faize ilişkin olarak ise TBK m. 388/3'ün "*faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi kararlaştırılmaz*" hükmünü kural

¹ Ayhan Rıza- Özdamar Mehmet- Çağlar Hayrettin, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, Ankara 2015, s. 24

olarak benimsemiş ancak bunun istisnalarının olabileceğini kabul etmiştir. TTK m. 10 sözleşmede aksine hüküm bulunmayan hallerde faizin, vadenin bitiminden ve belli bir vade yoksa ihtar gününden itibaren işlemeye başlayacağını hükme bağlanmıştır. Ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikine ilişkin sözleşmelerde alacaklıya yapılan geç ödemelerde uygulanacak temerrüt faizi de TTK m. 1530/2-8'de ayrıca düzenlenmiştir.

C- 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'da Düzenlenen Faiz

Hükümleri

3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda, faiz ile ilgili genel hükümler düzenlenmekten ziyade faiz oranlarının yeniden düzenlenmesi amaçlanmıştır; TBK ve TTK'da yeralan faiz oranları yerine bu kanundaki faiz oranlarının uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Kanunun 2. maddesi bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlunun ödemesi gereken faiz oranını belirlerken; Kanunun 3. maddesi, TTK'daki hükümleri saklı tutarak "mürekkep" faizi yasaklamış; diğer kanunların bu konuda öngördüğü orandan daha fazla temerrüt faizi ödenmesine ilişkin hükümlerini saklı tutmuştur.

İkinci Bölüm

Faizin Tanımı ve Faiz Türleri

C- Faizin Tanımı

Hukuki anlamda faiz, mahrum kalınan bir miktar paraya, mahrumiyet süresi ve mahrum kalınan paranın miktarı ile orantılı olarak sağlanan medeni semerdir. Ekonomik anlamda faiz ise, sermayenin geliridir².

D- Faizin Türleri

Faiz, hukukumuzda çeşitli açılardan tasnif edilmektedir.

a- Anapara (Kapital) Faizi -Temerrüt (Gecikme)Faizi

Faiz, işletim süresi bakımından, anapara faizi ve temerrüt faizi olarak ikiye ayrılır. Anaparadan (nakdi sermayeden) geçici bir süre için (vadeye kadar) mahrum olma dolayısıyla, mahrum kalınan paranın miktarı ve mahrum kalma süresiyle orantılı olarak elde edilen faize, *anapara faizi* denir. Diğer bir deyişle anapara faizi, herhangi bir para alacağına, tarafların kararlaştırması ya da kanun gereği vadeye kadar işletilen faizdir³.

² Karahan Sami, Ticari İşletme Hukuku, Konya 2015, Mimoza, 27. Baskı, s. 56; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 26;

Kayar İsmail, 6102 sayılı TTK'ya göre Ticaret Hukuku, Seçkin 3. Baskı, Mart 2015, s. 93.

³ Karahan, s. 56; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 26; Kayar, s. 93.

Temerrüt faizi, borçlunun para borcunu zamanında yerine getirmemesi dolayısıyla gecikme süresi için alacaklıya ödemesi gereken faizdir⁴. Temerrüt faizi istenebilmesi için borcun vadesinde ödenmemesi ve vadeden sonra temerrüt şartlarının oluşması yeterlidir. Temerrüt faizinin istenebilmesi için, borcun vadesinde ödenmemesi sebebiyle bir zararın doğmuş olup olmaması veya borçlunun kusurlu bulunup bulunmaması önemli değildir. Borç vadesinde ödenmemiş ve temerrüt şartları gerçekleşmişse borçlunun kusuru olmasa ve sözleşmede temerrüt faizi ödeneceği kararlaştırılmamış olsa dahi alacaklının talebi üzerine, borçlu temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür⁵.

b- İradi Faiz - Kanuni Faiz

Faiz, belirleyen irade bakımından, iradi faiz ve kanuni faiz olarak ikiye ayrılır⁶. Tarafların mahrum kalınan paraya karşılık, mahrumiyet süresiyle orantılı olarak miktarı sözleşme ile serbestçe belirledikleri faize *iradi faiz* denir. Bu faizin kaynağı tarafların iradesidir. TTK m. 8/1 “*Ticari işlerde faiz miktarı serbestçe tayin olunabilir*” diyerek ticari işlerde tarafların gerek anapara gerekse temerrüt faizi miktarını sözleşme ile serbestçe tespit edebileceklerini düzenlemiştir. Ancak TTK m. 8/3 tüketicinin korunmasına ilişkin hükümleri saklı tutmuştur⁷. Ayrıca adi işler açısından da sınırlama getirmiştir⁸.

Kanuni faiz, faiz ödenmesi kararlaştırıldığı halde sözleşmede oranı gösterilmeyen hallerde ya da yasada faiz ödenmesi gerektiği belirtilen hallerde ödenmesi gereken ve miktarı kanun tarafından belirlenen anapara ve temerrüt faizidir⁹.

c- Basit (Adi) Faiz - Bileşik (Mürekkep) Faiz

Faizin hesaplanma şekline göre faiz, basit faiz ve bileşik faiz olarak ikiye ayrılır. *Basit faiz*, sadece anaparaya belirli bir zaman için belirli bir oranda faiz işletilmesidir¹⁰. Basit faiz TBK m. 88/1 ve 388/2’de düzenlenmiştir.

⁴ **Gözütok** Zeki, (Yargıtay Üyesi), Faiz Hukuku, Bilge Yayınları, Ankara 2015, s. 36; **Karahan**, s. 56; **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, s. 26; **Kayar**, s. 93.

⁵ **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, s. 28.

⁶ **Karahan**, s. 56; **Kayar**, s. 93.

⁷ **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, s. 28.

⁸ Adi işler açısından TBK m. 88/1-2 ve 120/2 bir sınırlama getirmiş buna göre sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık anapara faiz oranı, mevzuat hükümlerine göre belirlenen faiz oranının %50 fazlasını, yıllık temerrüt faizi oranı ise mevzuat hükümlerine göre belirlenen faiz oranının %100 fazlasını aşamaz. (3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun- TBK ve TTK’ya göre faiz ödenmesi gereken hallerde uygulanacak faiz oranı sözleşme ile belirlenmemişse 3095 sayılı kanunun kanuni faiz oranını belirleyen tamamlayıcı nitelikteki hükmü uygulama alanı bulur. Söz konusu kanuni faiz hem anapara faizini hem de temerrüt faizini kapsar.) İleriki bölümlerde ayrıntılı anlatılacaktır.

⁹ **Gözütok**, s. 10; **Karahan**, s. 57.

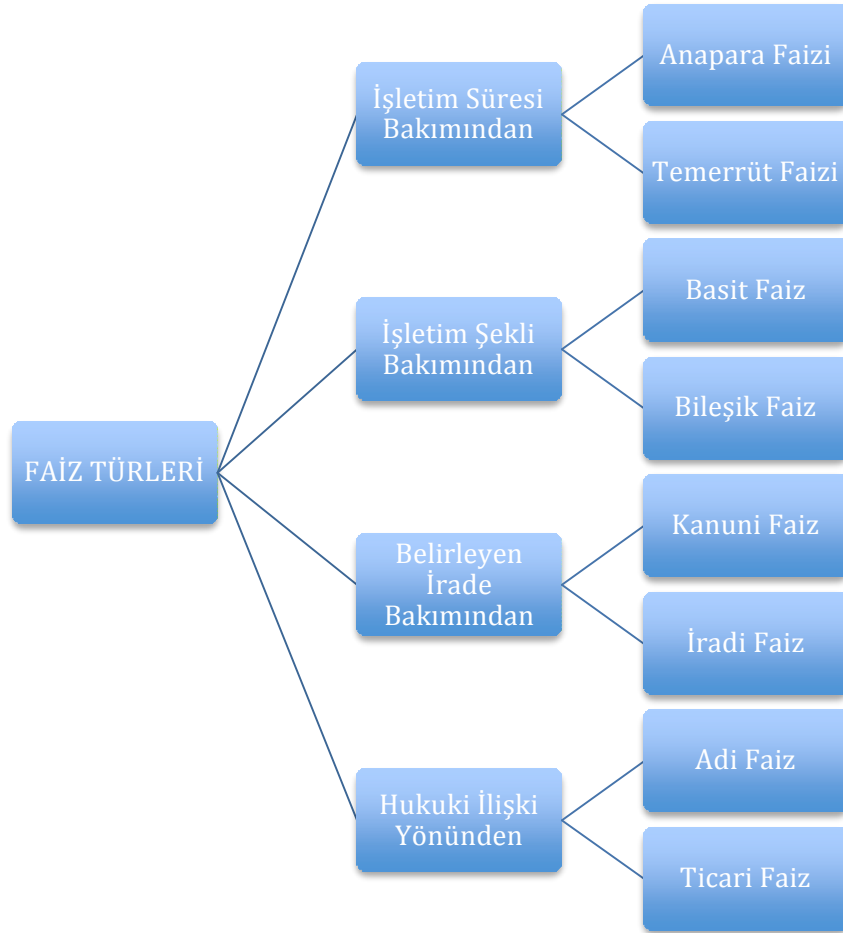
¹⁰ **Helvacı**, Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz kavramı, İstanbul 2000, s. 99; **Ayhan**, s. 29.

Bileşik faiz ise, belirli devreler sonunda anaparaya ilave edilerek müteakip devrede anapara ve faizden oluşan yeni meblağa faiz yürütülmesidir. Kısaca faize faiz yürütülmesi olarak nitelendirilebilecek bileşik faiz, orta ve uzun vadeli borçlarda büyük meblağların oluşmasına sebebiyet verdiği için hukukumuzda kural olarak yasaklanmıştır. TBK m. 388/3 ile adi işlerde kararlaştırılmayacağı düzenlenmişken; TTK m. 8/2 ve 3095 sayılı Kanun m. 3 düzenlemeleri ile ticari işlerde bazı istisnai hallerde bileşik faiz uygulanmasına izin vermiştir¹¹.

d- Adi Faiz -TicariFaiz

Faizin bağlı olduğu para borcunun tabi olduğu hukuki ilişki yönünden faiz, adi faiz ve ticari faiz olarak ikiye ayrılır. Ticari sayılmayan işlerde uygulanan faize *adi faiz* denir ve TBK hükümlerine tabidir. Ticari işlerde uygulanacak faize, *ticari faiz* denir. Ticari faizin uygulanabilmesi için asıl borcun TTK m. 3 ve 19’da sayılan ticari bir işten doğması gerekir¹².

Faiz Türleri Tablo-1



¹¹ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 29, Karahan, s. 59; Kayar, s. 94.

¹² Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 30.

Üçüncü Bölüm Faizin Özellikleri

Adi ve ticari işler açısından *faizin özellikleri* hukukumuzda dağınık şekilde düzenlenmiştir.¹³
Faizin Özellikleri;

A- Bir Para Borcunun Varlığı

Faizden bahsedebilmek için herşeyden önce bir para borcunun bulunması gerekir. Para borcu, borçluyu, belirli ya da belirlenebilir bir para meblağını alacaklıya sağlama yükümlülüğü altına sokan bir cins borcudur¹⁴. Para borcu hukuki işlemde, kanundan, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden doğabilir.

B- Faizin Fer'i (Bağlı) Nitelikli Olması

a-Faizin Anaparaya Bağlı Olması

Faizin asıl borca bağlı fer'i nitelikte bir hak olmasının bazı hukuki sonuçları vardır. Bunlar;

- i- Faizin varlığı asıl borcun varlığına bağlıdır. Asıl borç mevcut olmazsa faiz borcu da doğmaz. Ancak faiz, asıl alacaktan ayrı talep edilebilir. Yargıtay'ın "*Faiz asıl alacağına bağlı olmasına rağmen, asıl alacaktan ayrı olarak dava veya takip konusu edilebilir. Ancak faiz isteğinin ayrı bir davaya konu yapılması halinde dava tarihi itibarıyla asıl alacağın ödenmemiş olması ödenmiş ise de ihtirazi kayıt konulması şarttır...*" şeklinde kararimevcuttur¹⁵.
- ii- Asıl borç ifa yahut diğer herhangi bir sebeple sona ererse, esas itibarıyla faiz borcu da TBK m. 131/1 gereği sona ermiş olur. Ancak daha önce işleyen faizler saklı tutulmuşsa asıl alacak ortadan kalkmasına rağmen TBK m. 131/2 gereği faizler istenebilir¹⁶.
- iii- Sözleşmede aksi kararlaştırılmadığı sürece, bir alacağın devri, TBK m. 189/2 gereği işlemiş faizlerinin de devri neticesini doğurur. Buna karşılık asıl alacak devredilmesine rağmen işlemiş veya işleyecek faiz alacaklarının devredende kalması da kararlaştırılabilir. Ayrıca faizin bir üçüncü şahsa devri demümkündür¹⁷.

¹³ Helvacı, s. 44 vd, Ayhan, s. 30.

¹⁴ Helvacı, s. 45, Ayhan, s. 30; Kayar, s. 94.

¹⁵ Y8HD T. 25.03.2010, E. 2009/5761, K. 2010/1314- www.kazancı.com.tr.

¹⁶ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 31.

¹⁷ Kayar, s. 94; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 31.

- iv- Menkul rehninde alacaklının hakkını düzenleyen TMK m. 946 gereği, menkul rehni, anapara alacağı yanında anapara faizini, takip giderleri ve gecikme faizini güvence altına almaktadır¹⁸.
- v- Faiz verilmesi şart edilmişse kefil, işlemekte olan faiz ile beraber işlemiş faizden ancak bir yıla ait olanı vermekle yükümlüdür¹⁹.
- vi- TBK m. 152 gereğince, asıl alacak zamanaşımına uğramışsa faiz alacağı da zamanaşımına uğramış sayılır.

b- Faizin Anaparaya Bağlı Olmasının İstisnaları

Faiz, anaparaya bağlı haklardan olmasına rağmen bazı konularda ayrı hükümlere tabi tutulabilir. Bunlar;

- i- TBK m. 189/2 gereğince asıl alacakla beraber işlemiş faizlerde devredilmiş sayılır. Bununla birlikte asıl alacağın devri sözleşmesinde faiz alacağı, asıl alacaktan ayrı olarak üçüncü bir şahsadevredilebilir.
- ii- Faizin ana paraya bağlı oluşunun bir diğer istisnası faizin, asıl alacaktan ayrı olarak dava ve icraya konu teşkiledilebilmesidir.
- iii- TBK m. 152 uyarınca asıl alacak zamanaşımına uğramışsa faiz alacağı da zamanaşımına uğramış sayılır. Ancak bu kural ana paraya ilave edilen faiz alacağı için geçerli değildir²⁰.

C- Faizin Zamana Bağlı Olarak İşlemesi

Faiz belirli bir süreye bağlı olarak işler. Faiz, para borcuna bağlı olarak ve bu paradan mahrumiyet süresi boyunca artarak birikecek; alacaklı, para alacağının, borçlunun elinde kaldığı süre içinde mahrum kaldığı paraya karşılık, mahrum kaldığı paranın miktarı ile orantılı olarak faiz talep edebilecektir. Faizin zamana bağlı olarak işlemesi özelliği, faizi diğer benzer kavramlardan örneğin ceza koşulundan, gecikme tazminatından ve icra inkar tazminatından ayırır²¹.

¹⁸ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 31.

¹⁹ Kayar, s. 94; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 31.

²⁰ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 32.

²¹ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 32.

Dördüncü Bölüm

Ticari İşlerde Faizin Özellikleri

Ticari işlerde ticari faiz uygulanır²². Ticari işlerde faiz, ticari olmayan işlerdeki faizin özelliklerini taşıması yanında ondan farklı ilave özellikler taşımaktadır.

A- Şart Edilmemiş Olsa Dahi Faiz İstenebilmesi

Adi iş niteliğindeki tüketim ödünçü sözleşmelerinde, sözleşmede öngörülmemişse, ödünç alan vadeye kadar geçen süre için faiz talep edemez (TBK m. 387/1). Buna karşılık ticari tüketim ödünçü, sözleşmede taraflarca kararlaştırılmamış olsa bile TTK m. 3 ve 19 gereği ticari iş niteliğindeyse faiz istenebilir²³ (TBK 387/2).

TBK bu hükmüyle, ticari işlerde faizin zımnen kararlaştırılmış olduğu yolunda bir karine kabul ederek ticari işleri adi işlerden ayırmıştır²⁴. “Hiçbir ticari iş veya hizmet karşılıksız-ücretsiz yapılamaz” yolundaki ilkeye bağlı kalınarak, ticari işletmesi gereği bir iş veya hizmet gören tacirin, sözleşmede öngörülmemiş olsa bile ücret isteme ve verdiği avanslar yaptığı masraflar için de ödeme tarihinden itibaren faiz talep etme hakkının bulunduğu kabul edilmiştir²⁵ (TTK m. 20).

B- Anapara Faizi Oranının Serbestçe Belirlenebilmesi

Adi işlerde, TBK 88/1 hükmü ile anapara faizi bakımından, TBK m. 120/2 hükmüyle temerrüt faizi bakımından taraflarca belirlenebilecek miktara üst sınır getirilmiştir. Tarafların kararlaştırabileceği faiz oranı, faizin doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenecek oranın, anapara faizinde %50'sini, temerrüt faizinde %100'ünü aşamaz²⁶.

C- Temerrüt Faizi Oranının Serbestçe Belirlenebilmesi

Ticari işlerde TTK m. 8/1 anapara faizi, TTK m. 8/2 temerrüt faizi açısından oranını sözleşme ile serbestçe tespit edilebileceğini düzenlemektedir.

Öğretide serbestlik kavramının üst sınırı konusu tartışmalıdır. Aydoğdu gibi bazı yazarların görüşüne göre, ticari faiz oranları TBK m. 88 ve m. 120'de belirtilen üst sınıra bağlı kalınarak

²² Karahan, s. 57.

²³ Arkan Sabih, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2015, 7. Baskı, s. 76.; Karahan, s. 56.

²⁴ Karahan, s. 56.

²⁵ Arkan Sabih, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2015, 7. Baskı, s. 76.

²⁶ Karahan, s. 57.

belirlenmelidir²⁷. Yargıtay'ın da bu görüşü destekleyen ve TBK'daki sınırların, ticari işler açısından da geçerli olduğunu belirten bazı kararları bulunmaktadır²⁸.

Karahan, Kayar ve Arkan gibi yazarların savunduğu diğer görüşe göre ise, TBK m. 88 ve m. 120 üst sınırları ticari işler için uygulanmaz²⁹. Yargıtay'ın bu görüşü de destekleyen ve sınırların ticari işler açısından geçerli olmadığını belirten kararları bulunmaktadır³⁰.

Ben de ikinci görüşe katılmaktayım. Ticari işlerde taraflar, faizin düzenlenmesi hakkını suistimal etmedikçe, TBK m. 27 hükmüne riayet ederek ve emredici hükümlere uyarak, faiz oranını sözleşmeyle serbestçe kararlaştırabilmelidir.

Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, kanunda aksine bir hüküm olmadıkça değeri için de ticari sayıldığından, TTK m. 19 uyarınca faiz oranının serbestçe kararlaştırılabilmesi kuralı burada da geçerlidir. Ancak *tüketici işlemleri* bakımından TTK m. 19 hükmü uygulanamaz. Zira ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirlenebilmesi esasını getiren TTK m. 8/3'de '*tüketicinin korunmasına ilişkin hükümleri*' saklı tutulmuştur.

²⁷ **Aydoğdu** Murat, 6098 Sayılı Türk Borçlar kanununda Faiz ile ilgili düzenlemeler, DEÜHFD, C. 12, S.1, 2010, s.95-97 Yazar, özellikle kriz dönemlerinde tacirler aleyhine uygulanan yüksek faizler, tacirlerin iflasına neden olmakta, bu durum ise var olan ekonomik krizleri daha da derinleştirmektedir. Ayrıca TBK 88/2 Hükümünün madde gerekçesinde ayırımı yapılmadan "borçlunun korunması" ifadesine yer verilmiş olması dolayısıyla tacirler açısından taraflarca sözleşme ile belirlenecek anapara faizi oranında da %50'lik sınırın dikkate alınması gerektiğini savunmuştur.

Aydoğdu, s. 96-97.- Temerrüt faizinin taraflarca sözleşme ile kararlaştırıldığı haller bakımından TBK 120/2'de yer alan %100'lük sınırın uygulanması gerektiğini, bu nedenle sözleşme ile belirlenecek temerrüt faizi oranının, ticari işlerde dikkate alınan avans faizi oranının %100'ünden fazla olamayacağını savunmaktadır.

²⁸ **Karmış** Enver, Bankacılık, Adi ve Ticari İşte Akdi, Temerrüt faiz, 3095 sayılı Faiz Kanununun Uygulanması, Yasal, Ticari faiz Cetvelleri ve bazı Yargıtay kararlarına Eleştirel Bakış, İBD, C. 88, 2014, S. 3, s. 466- **Y13HD 20.06.2013, 6932E, 16922 K.**

Y15HD 09.10.2013T, 2013/3943 E, 2013/5537 K sayılı kararında ticari iş olarak nitelenen eser sözleşmesinden doğan alacak taleplerinde, TBK 120 hükmündeki sınırlamanın uygulanacağını kabul etmiştir. www.kazanci.com.tr.

²⁹ **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, s. 35. "TBK 120/2 uyarınca "uygulanacak temerrüt faizi oranının sözleşme ile taraflarca kararlaştırıldığı durumlarda, belirlenecek olan yıllık temerrüt faizi oranı faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuata göre belirlenen yıllık temerrüt faizi oranının %100 fazlasını aşamaz" Ancak temerrüt faizi oranının sözleşme ile kararlaştırıldığı hallerde yönelik TBK'da yer alan sözkonusu sınırlandırma tıpkı anapara faiz oranının sözleşme ile belirlendiği hallerde olduğu gibi, ticari işler açısından uygulama alanı bulmayacaktır. Zira TTK m. 8/1 hükmü uyarınca ticari işlerde faiz oranı (Anapara ve Temerrüt) serbestçe kararlaştırılabilir. TTK m. 8/3 hükmüne göre saklı tutulan hükümler tüketicinin korunmasına ilişkin olan hükümlerle sınırlıdır"; **Karahan**, s. 58; **Kayar**, s. 95.

³⁰ **Y19HD 01.07.2013 T, 8556 E, 12306 K.** www.kazanci.com.tr.

Y19HD 27.11.2013, 2013/15196 E., 2013/18967 K. Sayılı kararında TBK 120 hükmündeki temerrüt faizi sınırının ticari işler için geçerli olmadığına karar vermiştir. Şöyle ki; "...dava konusu uyuşmazlık TTK m. 4 kapsamında bankacılık işleminde kaynaklanmakta olup ticari işlerde faiz oranının maynıyasanın 8. Maddesi hükmüne göre kararlaştırılabileceği ve bu durumda somut olay bakımından TBK'nın 88 ve 120. Maddelerinin uygulama yeri bulunmadığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir."

6502 sayılı Tüketicinin Korunması hakkındaki Kanun (TKHK m. 83), diğer kanunlardaki düzenlemelerin işlemin tüketici işlemi sayılmasını engellemeyeceğini ve TKHK’da hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağını öngörmüştür³¹.

Ticari işlerde temerrüt faizi oranı hakkında 3095 sayılı Kanun m. 2/2 ile ek bir düzenleme getirilmiştir. Böylece adi ve ticari işlerde temerrüt faizi ile ilgili düzenleme farklılıkları 3095 sayılı Kanunla giderilmeye çalışılmış ve ister adi ister ticari iş olsun temerrüt faizi oranı %9 olarak tespit edilmiştir. Buna göre;

3095 sayılı Kanun m. 2/2;

“Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir. Söz konusu avans³² faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur.”

Yabancı para borçları bakımından, sözleşmede daha yüksek akdi veya temerrüt faizi kararlaştırılmadığı hallerde, devlet bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanır (3095 sayılı Kanun)³³.

D- Bileşik (Mürekkep) Faizin Uygulanabilmesi

Faizin belli devreler sonunda anaparaya eklenmesi ve bundan sonra anaparaya ve faizlerden oluşan yeni tutara tekrar faiz yürütülmesine *bileşik faiz* denir. Hukukumuzda adi işlerde bileşik faiz uygulaması kabul edilmemiştir³⁴. TBK m. 388/3 adi ödünç sözleşmelerinde bileşik faizin yasak olduğunu *“Faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi kararlaştırılmaz”* hükmüyle iledüzenlemiştir.

3095 sayılı Kanun m. 3/1’de “Mürekkep Faiz” başlığı altında *“Kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemez.”* demek suretiyle bu kuralı tekrar etmiştir. Ancak 3. maddenin 2. fıkrasında *“Bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklıdır”* demek suretiyle TTK’da öngörülen bazı hallerde *anapara faizi açısından* faizin belirli devreler sonunda anaparaya eklenerek müteakip devrede, anapara ve faizden ibaret yeni meblağa faiz yürütülebileceğini kabul etmiştir³⁵.

³¹ Göktürk Kürşat, Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması Ve Faiz Meselesi, GÜHFD, C. IXX, S. 2, Nisan 2015, s. 19 vd.; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 34.

³² Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 35. Avans, teminat olarak alınan ticari senet ve vesikalar ile devlet tahvilleri ve borsada kayıtlı sağlam tahviller karşılığı ödünç verme işlemidir.

³³ Kayar, s. 96; Arkan, s. 83; Gözütok, s. 290.

³⁴ Arkan, s. 77.

³⁵ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s.36.

Buna göre bileşik faizin uygulanabileceği haller;

- i- *Her iki tarafı tacir olan Cari Hesaplar:* İki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını ayrı ayrı istemekten vazgeçip, bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek, hesabın kesilmesinden sonra çıkarılacak artan tutarı isteyebileceklerine dair sözleşmeye, cari hesap sözleşmesi denir (TTK m. 89). Cari hesap sözleşmelerinin üç aydan aşağı olamamak ve tarafların tacir olması kaydıyla faizin anaparaya eklenerek tekrar faiz yürütülmesine izin verilmiştir (TTK m. 89-TTK m. 8). Dolayısıyla tacir konumunda olan bir Banka ile bir esnaf arasında yapılan cari hesap sözleşmesinde bileşik faiz uygulaması öngörülemez³⁶.
- ii- *Her İki Taraf Bakımından Ticari İş Niteliğinde Olan Ödünç Sözleşmeleri:* Üç aydan aşağı olamamak üzere faizin anaparaya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartı her iki taraf bakımından ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde tarafların tacir olması kaydıyla geçerlidir³⁷(TTK m. 8/2 ve TTK'nın Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun m. 9.1).
- iii- *Kambiyo Senetlerinde Müracaat Hakkının Kullanılması:* Bir police veya bononun vadesinde ödenmemesi halinde senedin hamili müracaat borçlusuna başvurarak senedin ödenmemiş olan bedelini ve eğer şart kılınmışsa işlemiş faizini, vadenin gelmesinden itibaren işleyecek faizini, protesto-ihbar masraflarını ve komisyon ücretini isteme hakkına sahiptir (TTK m. 725). Çeklerde ise hamil müracaat yoluyla çekin ödenmemiş olan bedelini, ibraz gününden itibaren faizini, protesto ve ihbar masrafları ile komisyon ücretini isteme hakkına sahiptir³⁸(TTK m. 810). Poliçe, bono ve çekte müracaat hakkının kullanılması sebebiyle kendisi ödeme yapıp da kendisinden önce gelen kişilere rücu eden kişinin ödediği ceza ve faizlere tekrar faiz (bileşik faiz) işletilebilmesine izin verilmiştir (TTK m. 725/1-726)³⁹.

Temerrüt faizinin ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde temerrüt faizine faiz yürütülemez. Başka bir deyişle bileşik faiz uygulaması yapılamaz (TBK m. 121/3). Bu hüküm emredici niteliktedir⁴⁰.

³⁶ Arkan, s. 86; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 36; Kayar, s. 97.

³⁷ Kayar, s. 97; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 36.

³⁸ Arkan, s. 82.

³⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, s. 703-704; Arkan, s. 77;

Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 36.

⁴⁰ Y11HD 26.05.1987 T, 1316 E, 3267 K; "...Sözleşmede kullanılan ibarelerin dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini, gecikme faizi mi yoksa cezai şart mı ifade ettiğinin tespit edilmesi gerektiğini, eğer cezai şart öngörülmüşse ve borçlu ödemede temerrüde düşmüşse, temerrüt faizi istenebilir demektir..."

Y11HD 02.11.1989T, 1988/8197 E, 5885 K; "...TEK ile müşteri arasında yapılan elektrik satışına ilişkin sözleşmelerde kullanılan "gecikme zammı" ibaresinin, temerrüt faizi niteliğinde olduğu belirlendiğinden ayrıca temerrüt faizi yürütülmesi kabul edilemez ..."

Y11HD 29.04.1991, 965 e, 2663 K; "...Satış bedelinin zamanında ödenmemesi halinde borçlunun geciktiği her ay için ödeyeceği %5 oranındaki vade farkı da sözleşmeyle belirlenmiş temerrüt faizi niteliğindedir. Birikmiş temerrüt faizi alacağına yeniden temerrüt faizi yürütülemez şeklinde karar bulunmaktadır..."

E-Faizin Başlaması

Anapara faizinde faizin işlemeye başlayacağı tarih, tarafların iradesiyle serbestçe kararlaştırılabileceği gibi kanun tarafından da belirlenmiş olabilir (TTK m. 20). Anapara faizinin ne zaman işlemeye başlayacağı sözleşme ile belirlenmemiş veya kanunda da ne zaman başlayacağı hükme bağlanmamışsa, asıl borcun doğumu ile faiz borcu da doğmuşsayılır⁴¹.

Temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı tarih sözleşme ile belirlenmişse, temerrüt faizinin başlangıcı, temerrüdün gerçekleştiği andır⁴².

TBK m. 117’de “Borçlunun temerrüdü” düzenlenmiştir. Buna göre;
“*Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer. Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır.*”

Bu hükme göre temerrüt için önce geçerli bir borca dayanan muaccel bir borcun bulunması sonra da temerrüdün doğması için borçluya ihtarname çekilmesi gereklidir. İhtarname çekilmesinin gerekli olmadığı haller TBK m. 117/2’de sayılmıştır. Bunlar; borcun ödenmesi için taraflar bir vade belirlemişlerse *vade gününde* veya borcun ifa gününü tayin hakkı taraflardan birine bırakılmışsa *belirlenen günde* veya borçluya ihtar çekilmesinin sonucu değiştirmeyeceği anlaşılıyorsa ya da dürüstlük kuralı çerçevesinde ihtar çekilmesi gereksiz ise borçlu, ihtara gerek olmaksızın borcun *muacceliyet tarihinde* mütemerrit olacaktır⁴³.

İhtar çekilmesi sözkonusu olan hallerde, temerrüt ihtarının ulaşması temerrüdün doğması için yeterlidir⁴⁴. Haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur.

Temerrüt bir ticari işten doğuyorsa taraflar, aralarında yapacakları sözleşme ile temerrüt faizinde faizin başlangıç tarihini serbestçe belirleyebilirler (TTK m. 10). Bu durumda, ticari işlerde temerrüt faizi, temerrüt tarihi dışında bir tarihte başlayabilecektir. Eğer taraflar sözleşme ile faizin başlangıç anını tespit etmişse temerrüt faizi sözleşmede belirlenen günden itibaren başlar ve borcun ödendiği veya ödenmiş sayıldığı güne kadar devam eder. Bunun dışında ise *temerrüt faizinin, temerrüdün olduğu günden başlaması ve temerrüt süresince devam etmesikuraldır*.

⁴¹ Değnekli Emel-Kısa Sedat, Faiz Hukuku, Ankara 2003; Karahan, s. 61; Kayar 98.

⁴² Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 37.

⁴³ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 37.

⁴⁴ Helvacı, s. 103-104.

Borcun ödenmesi için vade kararlaştırılmışsa faiz, vadeyi takipeden günden itibaren işlemeye başlar. Borcun ödenmesi için vade kararlaştırılmamışsa ve borçlu bir ihtarname ile temerrüde düşürülecekse ihtarnamenin borçluya ulaştığı günü takipeden günden, şayet ihtarda boçluya temerrüt için bir mehil verilmişse mehilin sona erdiği günü takipeden günden itibaren temerrüt faizi işlemeye başlar.

Sonuç olarak temerrüdün ne zaman gerçekleştiği TBK'ya göre belirlenmektedir. Bununla birlikte TTK m. 1530'da "*Mal Ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları*" başlığı altında temerrüdün başlamasıyla ilgili özel düzenlemeler getirilmiş, herhangi bir ihtara gerek olmaksızın ödeme borçlusunun ne zaman temerrüde düşeceği ile ilgili özel hükümler (TTK m. 1530/2-8) düzenlenmiştir⁴⁵.

Adi ve Ticari İşlerde Faizin Özelliklerini Gösteren Özet Nitelikli Tablo-2

FAİZİN ÖZELLİKLERİ	
1. Faiz sadece para borçlarındasözkonusudur.	
2. Faiz, fer' nitelikte birhaktır.	
3. Faiz, belirli bir süreye bağlı olarakışler.	
ADİ İŞLERDE	TİCARİ İŞLERDE
4. Sözleşmede öngörülmemiş ise anapara faizi istenemez (TBK m.387/1).	4. Sözleşmede öngörülmemiş olsa dahi anapara faizi istenebilir (TTK m. 20; TBK m.387/2).
5. Sözleşme ile belirlenen anapara faiz oranı, 3095 s. Kanuna göre belirlenen yıllık faiz oranının (%9) %50 fazlasını aşamaz (TBK m.88/2).	5. Anapara faizi oranı kural olarak serbestçe belirlenebilir (TTK m.8/1).
6. Sözleşme ile belirlenen temerrüt faiz oranı, 3095 s. Kanuna göre belirlenen yıllık faiz oranının (%9) %100 fazlasını aşamaz (TBK m.120/2).	6. Temerrüt faizi oranı kural olarak serbestçe belirlenebilir (TTK m. 8/1, 1530).
7. Bileşik faiz uygulaması yasaktır (TBK m.388/3)	7. Bileşik faiz uygulaması, anapara faizi açısından üç halde mümkündür(TTK m. 8/2,725)

⁴⁵ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 38.

Beşinci Bölüm

Ticari İşlerde Faiz Oranları

TTK m. 8-10 ve 3095 sayılı Kanun m. 1, faiz oranlarının serbestçe belirlenebileceğini hükme bağlamıştır. Bu serbestinin sınırları ahlak kuralları ve TBK'nın aşırı yararlanma (gabin) hakkındaki hükümleri ile çizilmiştir. Eğer karşılaştırılan faiz, aşırı derecede yüksek olup borçlu tacirin ekonomik varlığını tehlikeye maruz bırakıyorsa hakim tarafından indirime tabi tutulabilmektedir. Borçlu aşırı derecede yüksek faiz ödenmesini öngören bir sözleşmeden gabin hükümlerine dayanarak da kurtulabilir ancak borçlu tacir konumundaysa TTK m. 18 uyarınca ticari işlerinde tecrübesizliği sözkonusu olmayacağından sadece zor durumda kalması halinin varlığına dayanarak sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmesi sözkonusu olabilir.⁴⁶

TTK'nın faiz oranlarının serbestçe belirlenebileceğini hükmüne karşın 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 144 ile, faiz oranlarının serbestçe belirlenebileceği kuralına istisna getirmiş, Bakanlar Kuruluna azami faiz oranlarını tespit etme yetkisini tanımıştır⁴⁷.

Ayrıca Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu m. 26/3 hükmü ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, azami akdi ve gecikme faiz oranlarını tespit etmeye yetkili kılınmış ve bankanın belirlediği bu oranları 3 ayda bir açıklayacağı hükme bağlanmıştır⁴⁸.

A-Genel Olarak Ticari İşlerde Faiz Oranları

3095 sayılı Kanuna göre faiz oranlarının tespitinde, taraflar arasında anlaşma olup olmamasına göre farklılıklar vardır.

a-Taraflar Arasında Anlaşma Varsa

Adi işlerde anapara faiz oranını taraflar aralarında tespit etmişler ise bu oran, TBK m. 88/2 gereğince, 3095 sayılı Kanun ile saptanan oranın⁴⁹ (halen %9) %50 fazlasını aşamaz. *Adi işlerde temerrüt faizi oranını* taraflar aralarında tespit etmişler ise bu oran, TBK m. 120/2 gereğince, TBK m. 120/1'e göre belirlenen oranın %100 fazlasını aşamaz⁵⁰.

⁴⁶ Arkan, s. 77.

⁴⁷ 16.10 2006 tarihli ve 2006/11188 sayılı Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kar ve Zarara Katılma Oranları ile Özel Cari Hesaplar Dahil Bu İşlemlerde Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile faiz oranlarını belirleme yetkisi Merkez bankası'na bırakılmıştır. Merkez Bankası'na 2006/1 Sayılı Tebliğ ile faiz oranları belirlenmiş, Tebliğin 4. Maddesi ile de bankalarca reeskont kaynaklı krediler dışındaki kredilere uygulanacak faiz oranları serbest bırakılmıştır.

⁴⁸ Kredi kartı işlemlerinde uygulanacak azami faiz oranları 22 Ekim 2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Kredi Kartı İşlemlerinde Uygulanacak Azami Faiz Oranları Hakkında Tebliğ (sayı: 2014/5)'de açıklanan esaslar çerçevesinde belirlenmektedir. Buna Göre; 01 Nisan 2015 tarihinde geçerli olmak üzere kredi kartı işlemlerinde uygulanacak aylık azami akdi faiz oranları Türk lirası için %2,02, yabancı para için %1,62, aylık azami gecikme faiz oranları Türk lirası için %2,52, yabancı para için %2,12 olarak belirlenmiştir.

⁴⁹ Bakanlar Kurulu'nun 2005/9831 sayılı kararı (RG, 30.12.2005, S.26039).

⁵⁰ Arkan, s. 78-80.

Ticari işlerde, hem anapara hem temerrüt faizi hakkında taraflar anlaşmaya varmışsa belirlenen oran uygulanacaktır. Yani tacirler arasındaki *ticari işlerde* taraflar TTK m. 88/2'ye tabi olmadan uygulanacak faiz oranını serbestçe kararlaştırabilirler. Bu durum ticari işlerde faize ilişkin olarak özel bir düzenleme yapılmamış olmasının (TTK m. 8/1) ve tacirlerin basiretli davranmaları gereğinin bir sonucudur⁵¹.

Taraflar aralarında yaptıkları sözleşmede anapara faiz oranını tespit etmişler fakat temerrüt faiz oranını belirlememişlerse; temerrüt faizi 3095 sayılı Kanun m. 2/1 uyarınca kapital faiz oranı olan %9 üzerinden hesaplanır⁵².

Ticari işlerde temerrüt faizi hesaplanırken 3095 sayılı Kanun m. 2/2 gereğince, TCMB'nin önceki yılın 31 Aralık günü *kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı*⁵³, açıklanan miktardan fazla ise arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur⁵⁴ (3095 sayılı Kanun m.2/2).

Yargıtay⁵⁵ kararları uyarınca faiz oranını artırma konusunda taraflardan birisine yetki tanınabilir. Bu yetkinin de dürüstlük kuralları çerçevesinde kullanılması gerekir.

Bir tarafın tacir diğer tarafın tüketici olduğu ve TTK m. 19/2 gereğince ticari iş sayılan sözleşmelerde faiz oranı TTK m. 8/3 uyarınca serbestçe belirlenemez. Tüketicinin ödeyeceği faiz TBK 88/2 hükmü uyarınca hesaplanmalıdır.

Ticari işin mutlaka bir sözleşmeden doğması gerekmez. Bazen bir haksız fiil de ticari iş niteliğinde olabilir (TTK m. 3). Haksız fiiller dolayısıyla ödenecek temerrüt faizinin hesabı tartışmalıdır. Örneğin, esnaf işletmesine ait bir kamyonun, tacir konumundaki bir kişinin işyerine çarparak zarar vermesi halinde hükmolunan tazminatı geç ödeyen esnaftan talep edilecek temerrüt faizi 3095 sayılı Kanunun m. 2/1'e göre hesaplanmalıdır⁵⁶. Tacir konumunda olan kişi temerrüt faizini aşan zararını, TBK m. 122'ye (EBK m. 105) dayanarak ayrıca talep etme imkanına sahiptir⁵⁷.

⁵¹ Y13HD, 13.01.2014, 2013/21286 E, 182 K.

⁵² Arkan, s. 79.

⁵³ Halen avans işlerinde uygulanan faiz oranı yıllık %11,75'dir. (TCMB Duyurusu; RG, 27.12.2013, S. 28864)

⁵⁴ Arkan, s. 79; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 40.

⁵⁵ Yargıtay Kararları Dergisi, 1996,C. 22, s. 1115, (Y19HD, 26,03,1996T, 1996/6 E, 1996/2976 K.)

⁵⁶ Arkan, s. 81.

⁵⁷ EBK 105'e göre tazminat talepten davacının, zararını somut vakalarla kanıtlaması gerekir. Yüksek enflasyon olgusu EBK 105 uyarınca tazminat talepten davacıyı ispat yükünden kurtarmayacağı YHGK (16.09.1996, 1996/5-144 E, 1996/503 K.) kararlarında belirtilmektedir. Buna karşılık doğan zararların kesin ispatının aranmaması görüşünde olan Barlas, Okçuoğlu gibi yazarlar da mevcuttur.

b- Taraflar Arasında Anlaşma Yoksa

Ticari işlerden doğan *anapara faizi* için ise, faiz oranı hakkında bir anlaşma yoksa kanuni anapara faizi oranı (senelik %9) uygulanır (3095 sayılı Kanun m.1).

Ticari işlerden doğan *temerrüt faizi için* 3095 sayılı Kanun m. 2/2 uyarınca, TCMB'nin önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan fazla ise arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir⁵⁸.

Adi işlerde taraflar temerrüt faizini düzenlememiş ancak anapara faizi %9 ya da avans faiz oranından yüksek bir oran düzenlemişlerse temerrüt faizi, anapara faiz oranı üzerinden hesaplanır (3095 sayılı Kanun m. 2/3 ve TBK m. 120/3). Bu hal dışında adi işlerde uygulanacak temerrüt faizi oranı sözleşmede kararlaştırılmamışsa bu oran TBK m. 120/1 gereği, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat (3095 sayılı Kanun) hükmüne göre belirleneceğidir⁵⁹.

B-TTK m. 1530'a göre Faiz Oranları

TTK m. 1530, kaynağını AB'nin "Ticari İşlemlerde Geç Ödemelerle Mücadeleye İlişkin 2000/35 sayılı Yönelgesinden ve aynı adlı 2011/7 sayılı Yönelgesinden almış ancak uygulama alanı bakımından bahsi geçen AB Yönelgelerinden farklı uygulama geliştirmiştir.

Ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikini içeren sözleşmelerde geç ödemenin sonuçlarını düzenleyen TTK 1530 vd. hükümleri, yalnızca ödeme borçlusunun temerrüdü hakkında uygulanır. Ödeme borçlusu, mal ve hizmet tedarikini içeren sözleşmelerde malı teslim veya hizmeti ifa etmekle yükümlü olanın karşısında yer alan ve bedel ödemekle yükümlü olan taraftır. Malı teslim ve hizmeti ifa etmekle yükümlü olan tarafın temerrüdü TTK m. 1530 değil, genel hükümlere tabidir (TBK m. 117 vd.)⁶⁰.

TTK m. 1530'un getiriliş amacı, küçük ve orta ölçekli işletmelerin, büyük işletmeler karşısında korunmasıdır. Ölçeklerine göre işletmeler ise TTK m. 1522 ve 1523'te sayılmıştır⁶¹.

⁵⁸ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 41.

⁵⁹ Arkan, s. 80; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 41.

⁶⁰ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 42.

⁶¹ TTK m. 1522'de küçük ve orta büyüklükteki işletmeler belirleyen ölçütlerin, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun görüşleri alınarak, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yönetmelikle düzenlenmiştir. 19.12.2005 tarih ve 2005/9617 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılmış olan "Küçük ve orta büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik", 2012/3834 sayılı bakanlar Kurulu kararı ile değişikliğe uğramıştır. TTK m. 1523 de ise sermaye şirketleri bakımından küçük ve orta ölçekli olsalar dahi maddede sayılan şirketlerin örneğin bankaların büyük ölçekli şirket sayılacağı hükme bağlanmıştır.

a- TTK m. 1530 Acısından Borclunun TemerrüdüününSartları

TTK m. 1530/2-8 hükümleri ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikini içeren sözleşmelerde geç ödemenin sonuçlarının uygulama alanı bulabilmesi için bazı şartların birarada bulunması gerekmektedir. Bunlar;

aa- Mal ve Hizmet Tedarikini İçeren Bir Sözleşmenin Yapılmış Olması

TTK m. 1530/2 vd maddeler göstermektedir ki bu madde kapsamına yalnızca mal ve hizmet tedarikini içeren sözleşmeler girmektedir. Taraflar arasında haksız fiilden doğan tazminat talepleri, sebepsiz zenginleşme veya vekaletsiz işgörmeden kaynaklı talepler girmemektedir.

bb- Sözleşmenin Ticari İşletmeler Arasında Yapılmış Olması

TTK m. 1530'un kapsamı yalnızca ticari işletmeler arasındaki mal ve hizmet tedarikinde geç ödeme ve bunun sonuçları ile sınırlandırılmıştır. Kamu kuruluşunun borcu, bir ticari işletmenin alacaklı olduğu hollere yer verilmemiştir. Buna karşılık bir kamu kuruluşu tarafından özel hukuk hükümleri çerçevesinde işletilen ticari işletmeler TTK m. 1530 hükmünün uygulama alanına dahil edilmiştir⁶².

cc- Alacaklı olan Ticari İşletmenin Kanun veya Sözleşmeden Kaynaklanan Tedarik Borcunu Yerine Getirmiş Olması

TTK m. 1530'un uygulanmasının diğler bir şartı, alacaklı olan ticari işletmenin kanun veya sözleşmeden kaynaklanan tedarik borcunu yerine getirmiş olmasıdır.

dd- Borçlu Olan Ticari İşletmenin Sözleşmede veya TTK 1530. Maddede Belirtilen Süreler İçinde Borcunu Ödememiş Olması

TTK m. 1530/2-4 ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikini içeren sözleşmelerde borçlunun temerrüde düşmesi, sözleşmede ödeme günü veya sürenin açıkça kararlaştırılmış olması veya olmamasına göre ikili bir ayrıma giderek düzenlenmiştir.

aaa- Taraflar Arasında Yapılan Sözleşmede Ödeme Günü veya Ödeme Süresi Açıkça Kararlaştırılmışsa

TTK m. 1530/2, TBK m. 117/2'ye parallel olarak ticari işletmeler arası mal ve hizmet tedarikini konu edinen sözleşmelerde taraflarca ödeme tarihi belirlenmiş ve bu vade gelmesine rağmen borçlu, borcunu ödememiş ise, ihtaraya gerek olmaksızın kendisinin temerrüde düşeceği hükme bağlanmıştır. Ticari işletmelerin sahipleri, mal ve hizmet tedarikini konu edinen sözleşmelerde, ödeme süresini serbestçe

⁶²Çağlayan Pınar, Avrupa Birliği Yönelgeleri ve Alman Hukukundaki Deneyimler Işığında Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TTK m. 1530), Batider 2011, C. XXVII, S. 2.5. 171-243.

kararlaştırabilirler. Ancak bunun şartı, tarafların bu konuda açıkça anlaşmış olmaları ve sözleşmede belirlenen süre ile alacaklı aleyhine ağır bir haksız durumun yaratılmamış olması gerekir. Bununla birlikte, tarafların sözleşme ile belirleyecekleri ödeme süresi, alacaklının küçük ya da orta ölçekli işletme veya tarımsal-hayvansal üretici olduğu veya borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşıdığı hallerde 60 günü geçemez (TTK m.1530/5)⁶³.

bbb- Taraflar Arasında Yapılan Sözleşmede Ödeme Günü veya Ödeme Süresi Açıkça Kararlaştırılmamış veya Kararlaştırılan Süre Geçersizse

Ticari işletmeler arası mal ve hizmet tedarikini konu edinen sözleşmelerde taraflarca ödeme günü veya ödeme süresi kararlaştırılmamışsa veya kararlaştırılmakla beraber bu süreler TTK m. 1530/5'te belirtilen şartlara aykırı ise borçlu aşağıda belirtilen ihtimallere göre belirlenen süreler sonunda ihtar gerek olmaksızın temerrüde düşer ve alacaklı aynı maddenin 7. Fıkrasında belirtilen oran üzerinden faiz isteme hakkına sahip olur.

- i- Faturanın veya eşdeğer ödeme talebinin, malın teslimi veya hizmetin ifasından sonra alınması durumunda, “faturanın” veya “eşdeğer ödeme talebinin” borçlu tarafından alınması takip eden 30 günlük sürenin sonunda borçlu, ihtar gerek kalmaksızın temerrüde düşer (TTK m. 1530/4,a). Tacirler arasındaki işlemler bakımından diğer tarafı temerrüde düşürebilmek için yapılacak olan ihtar ve ihbarların “noter aracılığıyla”, “taahhütlü mektupla”, “telgrafla” veya “güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemiyle” yapılması gerekir. TTK 1530/4,a çerçevesinde gönderilen faturayı veya eşdeğer ödeme talebini alan borçlu tacirin, süresi içinde yapacağı itiraz 30 günlük sürenin işlemlerini kesecektir. Böyle bir durumda fatura veya eşdeğer ödeme talebini gönderen tacir, ya ihtar çekmek suretiyle borçluyu temerrüde düşürmeli ya da uyuşmazlığı mahkemeye taşımalıdır. Mahkemece, fatura veya eşdeğer ödeme talebine haksız olarak borçlu tarafından itiraz edildiğinin tespiti halinde, talep edilecek temerrüt faizi, fatura veya eşdeğer ödeme talebinin borçlu tarafından alındığı günden itibaren işletilmeye başlatılacaktır⁶⁴.

⁶³ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 45.

⁶⁴ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 47.

- ii- Malın teslimi veya hizmetin ifasıyla fatura veya eşdeğer ödeme talebinin aynı anda alınması durumunda, ödeme borçlusu, bu tarihi takipten 30 günlük sürenin sonunda ihtara gerek olmaksızın temerrüdedüşer⁶⁵.
- iii- Faturanın veya eşdeğer ödeme talebinin, malın teslimi veya hizmetin ifasından önce alınması durumunda ödeme borçlusu, malın teslimi veya hizmetin ifasını takip eden 30 günlük sürenin sonunda ihtara gerek olmaksızın temerrüde düşer (TTK m.1530/4,c).
- iv- Faturanın veya eşdeğer ödeme talebinin alınma tarihinin belirsiz olduğu durumlarda, ödeme borçlusu malın teslimi veya hizmetin ifasını takip eden 30 günlük sürenin sonunda ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer (TTK m. 1530/4,b)
- v- Malın teslimi veya hizmetin ifasına rağmen faturanın düzenlenmemiş veya eşdeğer ödeme talebinde bulunulmamış olması durumunda, faturayı düzenleyecek olan tacirin fatura düzenlememesinden kaynaklanan sorumluluğu saklı kalmak üzere, söz konusu tacir, ödeme borçlusuna TBK çerçevesinde ihtarda bulunarak ödeme borçlusunu temerrüde düşürebilir (TBK m.117/1).
- vi- Kanunda veya sözleşmede, mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme (muayene ve ihbar) usulünün öngörüldüğü hallerde borçlu, faturayı veya eşdeğer ödeme talebini, Kabul veya gözden geçirmenin gerçekleştiği tarihte veya bu tarihten daha önce almışsa, Kabul veya gözden geçirmenin gerçekleştiği tarihten itibaren 30 günlük sürenin sonunda ihtarsız temerrüde düşer. Örneğin tarafların sözleşme ile 10 günlük bir Kabul veya gözden geçirme süresi belirlemesi ve fatura veya eşdeğer ödeme talebinin söz konusu bu Kabul veya gözden geçirmenin gerçekleştiği tarihte veya daha önce alınması durumunda, 30 günlük süre, Kabul veya gözden geçirme hangi tarihte gerçekleşmişse onu takipten günden itibaren hesaplanacaktır⁶⁶.

⁶⁵ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 48.

⁶⁶ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 48.

ee- Borçlunun Temerrütten Sorumlu Tutulamayacağı Bir Halin Somut Olayda Mevcut Olmaması

TTK m. 1530'da ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikinden kaynaklanan sözleşmelerde ödeme yükümlülüğünü yerine getirmeyen bedel borçlusunun temerrüde düşmesi için gerekli olan bir diğer şart da borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı bir halin somut olayda var olmamasıdır (TTK m. 1530/2)

b- TTK m. 1530 Açısından Borçlunun Temerrüdünün Sonuçları

TTK m. 1530'da ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikini içeren sözleşmelerde ödeme borçlusunun temerrüde düşmesinin hukuki sonucu olarak yalnızca talep edilebilecek temerrüt faiz oranı düzenlenmiştir. Bunun dışında temerrüdün diğer hukuki sonuçları hakkında

TBK m. 118 vd. hükümleri uygulanacaktır. TTK m. 1530 yürürlüğe girmeden önce bu sözleşmeler açısından bedelin ödenmesinde borçlunun temerrüde düşmesi halinde alacaklı 3095 sayılı kanunun m. 2/2'ye dayanarak avans faiz oranı üzerinden ⁶⁷ temerrüt faizi talep etme imkanına sahipti. TTK m. 1530'un yürürlüğe girmesinden itibaren ticari işletmeler arası mal ve hizmet tedarikini içeren sözleşmenin alacaklısına yedinci fıkra uyarınca hesaplanacak olan daha yüksek oran üzerinden temerrüt faizi talep etme imkanı sağlanmıştır.

Temerrüt faizinin sözleşmede öngörülmediği veya belirlenen oranın geçersiz olduğu hallerde, uygulanacak faiz oranı ve alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarı TCMB tarafından her yıl Ocak ayında ilan edilir. Ancak TCMB tarafından İLAN edilecek faiz oranı, 3095 sayılı kanunda, ticari işlerde temerrüt faizi için öngörülmüş avans faiz oranından asgari olarak %8 daha fazla olmalıdır (TTK m. 1530/7). Buna rağmen TCMB uygulanacak faiz oranını, yıllık %11,50, alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarını 120, 00-TL olarak belirlemiştir⁶⁸.

Altıncı Bölüm Faizin Durması ve Düşmesi

A-Faiz Hakkının Durduğu (İşlemediği) Haller

Faizin durması, durma sonucunu doğuran olguların gerçekleştiği tarihten, bu olguların ortadan kaldığı tarihe kadar olan dönemde her türlü faizin geçici olarak oluşmamasıdır. Bu durumda işlemiş faizler ortadan kalkmaz ancak işlemekte olan faizler durur⁶⁹. Faizlerin

⁶⁷ Bu oran TCMB tarafından 14.12.2014 tarihinde yıllık %10.50 olarak belirlenmiştir.

⁶⁸ Bkz. 01.01.2015 Tarih, 29223 sayılı Resmi Gazete.

⁶⁹ Şirin Şerafettin, Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması, İstanbul, s. 60-64.

durmasında tarafların iradesi kadar iki hal daha sözkonusudur. İlki, aciz vesikası bağlanan alacaklarda borçlunun aczi devam ettiği sürece borçlu aleyhine faiz işlemeyeceği kuralıdır (İİK m. 143/4). İkincisi konkordato halinde verilen mühlet, rehinle temin edilmemiş her türlü alacağa faiz işlemesini durdurur⁷⁰.

B-Faiz Hakkının Düştüğü (Sona Erdiği) Haller

Faizin düşmesi, tahakkuk etmiş ve fakat henüz ödenmemiş faizin muayyen hallerde ortadan kalkması ve bu tarihten itibaren de işlemesidir. Buna göre faiz düşmekle, işlemiş faiz ortadan kalkar ve yeniden işlemez. Faizin durmasında işlemiş faizler ortadan kalkmaz ve durma olgusu ortadan kalkınca faiz işlemeye başlarken, faizin düşmesinde düşen faizin istenebilmesi ve düşmenin gerçekleşmesiyle ileriki tarihlerde tekrar faiz işlemesi mümkün değildir. Taraflar hangi hallerde faizin düşeceğini aralarında kararlaştırabilirler. Bunun dışında, gayrimenkul rehniyle temin edilmiş bir borcun borçlusunun TBK m. 131/1-2 uyarınca iflası halinde ve borcun herhangi bir sebeple düşmesi halinde faiz düşer⁷¹.

Hazırlayan :Av.Özlem AKBULUT GÜN
Makale Tarihi : 01.01.2015

⁷⁰ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 57.

⁷¹ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 57.